

Ieder jaar maakt een behoorlijk percentage van alle basisschoolleerlingen een echtscheiding mee. Dit betekent dat elke school en elke leerkracht dagelijks te maken heeft met kinderen van gescheiden ouders. Ondanks deze hoge percentages is er tot op heden niets verplicht en staat echtscheiding nog niet concreet op de agenda van scholen, terwijl er voor onderwerpen als dyslexie, rouw en pesten op school al jaren – terecht – verplichte protocollen zijn. Hoe kan het dat er voor een groot onderwerp als echtscheiding nog weinig tot niets geregeld is?

Echtscheiding,

EN DAN?

Aandacht voor echtscheiding op school

Sophie zit in groep 5. Na een roerige periode hebben haar ouders onlangs het besluit genomen te gaan scheiden. Helaas is de situatie er alleen maar onrustiger op geworden en dat merkt de leerkracht. Sophie komt vaak te laat op school, vergeet geregeld haar huiswerk en haar gymspullen en oogt de laatste weken stil

en afwezig tijdens de lessen. De leerkracht probeert Sophie op de juiste wijze te begeleiden in de groep en wil een goed contact onderhouden met beide ouders, maar dat is niet gemakkelijk. De vader van Sophie is verhuisd en komt nu weinig op school. De moeder van Sophie loopt regelmatig binnen, maar zij probeert de

leerkracht vooral in het scheidingsconflict mee te trekken en spreekt negatief over haar ex-man. Sophie komt nauwelijks aan bod in het verhaal. De leerkracht wil deze situatie graag doorbreken zodat ze samen met de ouders de belangen van Sophie voorop kan gaan stellen. Hoe moet zij met deze situatie omgaan?

Angelique van der Pluijm

De problematiek van echtscheiding op school varieert van gescheiden ouders die informatie over hun kind willen tot loyaliteitsconflicten, ruzies op het schoolplein en beladen tienminutengesprekken. Veel leerkrachten twifelen eraan of omgaan met echtscheiding wel tot hun taken behoort, zo blijkt uit de praktijk. Zij zijn bang om betrokken te worden in een conflict en weten vaak niet of en hoe ze moeten handelen en dat ze eventuele problemen niet opmerken. Echtscheiding bestaat en is een belangrijk maatschappelijk gegeven dat via ouders en kinderen de school binnenkomt. Is er een rol voor de school bij echtscheiding en zo ja, waarom? Hoe concretiseert de school die rol?

De rol van de school bij echtscheiding

Tijdens een echtscheiding heeft de school een unieke positie. Het is op dat moment een van de weinige constante factoren in het leven van een kind. Vanuit een veilige en stabiele basis biedt de school elke dag dezelfde vertrouwde omgeving dicht bij het kind: dezelfde structuur en regels, dezelfde klasgenoten en dezelfde juffen en meesters. De leerkracht wordt ook vaak als een van de eersten geconfronteerd met de gevolgen van een (ophanden zijnde) echtscheiding. De school heeft op dit vlak een belangrijke signalerende rol. Juist daarom kan de school en de leerkracht in het bijzonder – zonder in de rol van hulpverlener te stappen – als begeleider van het kind in alledaagse situaties een belangrijke bijdrage leveren aan een meer stabiele ontwikkeling van een kind tijdens een echtscheiding. Tot slot zit de school dicht bij het vuur: deze onderhoudt nauwe contacten met diverse hulpverleningsinstanties zoals schoolmaatschappelijk werk, Jeugdzorg, CJG en gemeen-

te. Een juiste samenwerking tussen school en deze instanties is van belang bij het goed begeleiden van kinderen in probleemsituaties, zoals bij echtscheiding.

Problemen

Dat een op de drie huwelijken strandt en dat een aanzienlijk deel van de echtscheidingen uitmondt in een zogenaamde vechtscheiding is voor velen een bekend gegeven. Echtscheiding is bijna normaal geworden. Een nieuwtje dat je hoort. Goed bekeken is een echtscheiding een zeer ingrijpende gebeurtenis, voor ouders maar met name voor hun kinderen. De stabiele thuisbasis vertoont ineens een fikse breuk. Naast de frequente ruzies maken kinderen in een korte periode een reeks verregaande veranderingen mee: de omgang met ouders wordt anders, een van de ouders verhuist, kinderen verhuizen zelf of krijgen te maken met nieuwe partners. Veel kinderen worstelen met problemen rond de periode van echtscheiding. Deze problemen openbaren zich onder andere op school. Onderpresteren of juist abnormaal je best gaan doen, ongeïnteresseerdheid, concentratieproblemen, gedragsveranderingen en spanningen in het contact met anderen zijn enkele voorbeelden. Hoewel zeker niet voor alle kinderen in echtscheidingssituaties geldt dat ze problemen ontwikkelen, hebben bijna alle kinderen die een echtscheiding doormaken in meer of mindere mate behoefte aan extra zorg of gepaste aandacht. Dat varieert van bijvoorbeeld een luisterend oor of begeleiding in de groep tot het opschalen naar intensievere zorg in een zorgteam of een zorgadviesteam. Het vroegtijdig onderkennen van signalen en problemen gerelateerd aan een echtscheiding en de juiste begeleiding daarvan is noodzaak en kan ergere problemen, die zich pas vaak op een later moment openbaren, voorkomen.

Alledaagse begeleiding

Als kinderen problemen hebben, verdienen ze passende hulp. Dat is een belangrijk streven binnen het onderwijs in Nederland. Deze regel gaat ook op als de problemen samenhangen met een echtscheiding. Op ogenschijnlijk alledaagse momenten kan de leerkracht een belangrijke meerwaarde zijn voor het kind. Voorwaarde is wel dat de signalen van het kind opgemerkt en herkend worden. Het is van belang dat leerkrachten zich professionaliseren op dit vlak zodat ze een antenne ontwikkelen voor de problematiek rond echtscheiding en in grote lijnen signalen kunnen duiden. Een leerkracht die signalen kent en herkent, schakelt en handelt, is een positieve hulp voor het kind. Alledaagse begeleiding bestaat bijvoorbeeld uit écht luisteren naar het kind, met hem of haar praten over de situatie en hierbij belangstelling en begrip tonen, oplossingsgericht ondersteunen, opschalen naar IB, neutraal blijven en een veilige haven bieden.

Koen is stil en teruggetrokken. Hij lijkt meer onzeker dan anders. Hij is niet bij de les en mist daardoor belangrijke informatie, mogelijk als gevolg van de recente echtscheiding van zijn ouders. Naar aanleiding van de signalen die de juf opgemerkt heeft bij Koen voert ze een gesprek met hem over de situatie en zijn behoeften. Uit dit gesprek blijkt dat Koen worstelt met de scheiding van zijn ouders. Koen is verdrietig omdat hij zijn vader minder vaak ziet. Zijn vader belooft hem steeds te bellen, maar dit gebeurt meestal niet. Hij vraagt zich vaak af of hij zijn vader nog wel zal zien.

Naar aanleiding van het gesprek met Koen wil de juf proberen om hem meer succeservaringen te laten opdoen en te laten samenwerken met kinderen bij wie hij zich op zijn gemak voelt. Ze plaatst hem bij de rekenles in een subgroep die intensievere instructie en begeleiding krijgt van haar. Koen is goed in taal. Bij dit vak plaatst ze hem in een groepje kinderen met wie hij graag samenwerkt en bij wie hij succeservaringen kan opdoen. Daarnaast geeft ze hem extra aandacht door wat vaker met hem tussendoor een praatje te maken, hem geregeld te laten helpen met klusjes die hij leuk vindt en door non-verbale reacties tussendoor zoals een knipoog en een 'duim'. De juf geeft

ook begeleiding in de vorm van erkenning en empowerment: samen bekijken ze hoe Koen op een positieve manier zelf het bellen met zijn vader kan bespreken. De juf stelt 'de deskundigheid' van Koen hierbij voorop: met begeleiding van de juf bedenkt Koen zelf hoe hij dit het best kan aanpakken. Na een paar weken krijgt de juf de indruk dat haar plan voor begeleiding positief uitpakt: ze ziet dat het Koen goeddoet: hij werkt gemotiveerd en doet meer betrokken mee, juist doordat hij extra aandacht krijgt. Koen heeft inmiddels ook met zijn vader gesproken. Het is hem gelukt om de verwachtingen over het bellen met zijn vader af te stemmen. Dat ging niet in één keer goed, maar uiteindelijk hebben ze nu een vast belmoment.

Door de positieve feedback die de juf hem geeft, bloeit Koen op school weer een beetje op: hij durft te antwoorden, is spraakzamer en vrolijker en lijkt met meer vertrouwen zijn werk te maken. De juf concludeert dat het een goede zet was om Koen op deze manier te begeleiden en zal de begeleiding voorlopig op dezelfde voet voortzetten. (Van der Pluijm & Grevelt, 2013).

De laatste dertig jaar is er veel onderzoek gedaan naar de gevolgen van echtscheiding voor kinderen. In veel gevallen heeft echtscheiding – of het niet goed begeleiden van een kind in een echtscheidingssituatie – negatieve gevolgen voor de ontwikkeling van een kind. Gedragsproblemen, emotionele problemen, moeilijkheden in sociale relaties, kwetsbare eigen relatie- en gezinsvorming, riskante gewoonten en schoolproblemen komen vaker voor bij kinderen van gescheiden ouders dan bij kinderen die opgroeien in harmonieuze gezinnen (Spruijt & Kormos, 2010).

Een goed beleid op papier én op de werkvloer maakt het verschil voor het kind in echtscheiding

Omgaan met ouders

Het is daarnaast van belang dat de school met beide ouders een actieve en goede relatie opbouwt en onderhoudt. Ouders spelen een cruciale rol bij de opvoeding en de ontwikkeling van het kind en zijn niet weg te denken uit de school. Een positieve ouderbetrokkenheid is zonder meer belangrijk. Ingeval van een echtscheiding werkt dit nog sterker door: tijdens moeilijker tijden kan men terugvallen op de basis van wederzijds vertrouwen die is opgebouwd.

De omgang met ouders moet een onderdeel zijn van een beleid voor echtscheiding. Op elk moment moet voor de school duidelijk zijn hoe te handelen; zowel bij de melding van de voorgenomen echtscheiding als bij het ontstaan van leerproblemen bij de leerling. Daarnaast moet de school ouders duidelijk informeren en helder zijn over het beleid omtrent echtscheiding: wat kunnen de ouders van de school verwachten en wat mag de school van de ouders verwachten? De school beschrijft deze informatie in de schoolgids en informeert ouders ook tussentijds via een informatieavond, website of nieuwsbrief.

Structurele aandacht voor echtscheiding

Dat omgaan met echtscheiding op school een vaste plaats verdient, moge duidelijk zijn. Een goed beleid geeft houvast en helderheid over hoe schoolbreed op eenzelfde, professionele manier gehandeld wordt bij echtscheiding. Het maakt concreet wat de visie van de school is ten aanzien van echtscheiding, wat de rol van de school en de leraar is naar het kind en naar zijn ouders en hoe de school signaleert en handelt als zich (probleem)- situaties voordoen. Dit alles vanuit de vertrouwde schoolomgeving van het kind. Een goed beleid op papier én op de werkvloer maakt het verschil voor het kind in echtscheiding. Welke stappen kan de school zetten bij het opstellen van een goed beleid?

- Maak een 'inventarisatie echtscheiding' in de groep: hoeveel kinderen komen uit een gescheiden gezin, hoe is de relatie tussen de ouders, hoe is het gezag geregeld, hoe staat het kind in deze situatie en welke kinderen zien vader of moeder geregeld niet?
- Voeg de inventarisaties van alle groepen samen en maak er een schoolbrede inventarisatie van. Bespreek de resultaten van de inventarisaties met de teamleden.

- Stel een werkgroep of stuurgroep samen die het onderwerp oppakt en een start maakt met het ontwikkelen van een beleid of protocol.
- Maak echtscheiding zichtbaar in de zorgroute.
- Neem echtscheiding op in het schoolplan en de schoolgids.
- Ontwikkel een protocol echtscheiding.
- Implementeer het beleid en gebruik het op school. <<

Angelique van der Pluijm (opgeleid tot leerkracht en pedagoog en werkzaam als auteur, trainer en ontwikkelaar voor het primair onderwijs) schreef samen met Margit Grevelt het boek *School en echtscheiding, Alledaagse begeleiding binnen een schoolbreed beleid* (Uitgeverij SWP, 2013). *School en echtscheiding* is een praktisch handboek dat uitlegt hoe om te gaan met echtscheiding op de basisschool. Het is geschreven voor die leerkrachten die op een professionele manier alledaagse ondersteuning willen bieden aan het kind. Het boek biedt naast relevante informatie over echtscheiding een helder stappenplan voor het implementeren en uitvoeren van een schoolbreed beleid voor echtscheiding.

School en echtscheiding Alledaagse begeleiding binnen een schoolbreed beleid

In dit boek gaan de auteurs in op de problematiek van echtscheiding gerelateerd aan school. Ze vertalen dit naar een helder stappenplan. De manier van begeleiding van het kind die wordt uitgewerkt in het boek sluit aan bij de huidige zorgroute in het primair onderwijs en bij de uitgangspunten van passend onderwijs.

Angelique van der Pluijm & Margit Grevelt ISBN
9789088503269 • 176 pagina's • € 24,90
www.schoolenechtscheiding.swpbook.com

